

בענין הרואה כתם טמאה למפרע

איתא במס' נדה דף ו. "הרואה דם מטמאה מעת לעת (ר"ל לענין תרומה וקדשים כדמבואר בסוגיא שם) ... הרואה כתם מטמאה למפרע." וברש"י שם ד"ה הרואה כתם כתב "עד שעת כיבוסו של חלוק זה שכבסה קודם לבישה זו." ומבואר שראיית כתם חמורה במדה זאת מראיית דם, שראיית דם רק מטמאה מעת לעת, משא"כ ראיית כתם שמטמאה למפרע משעת כיבוסו של הבגד. וכן משמע מן המשנה דף נו. דאיתא שם "וכן כתם שמנצא בחלוק מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס."

וכן נראה מלשון הרמב"ם שכתב בהל' משכב ומושב (ג:ז) "הרואה כתם טמאה למפרע עד עת הפקידה. וכן הבגד שנמצא עליו הכתם טמא למפרע. ועד כמה עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה עליו כתם." זאת אומרת שבין האשה ובין בגדה שנמצא עליו הכתם היא טמאה והבגד טמא למפרע עד שעת בדיקת הבגד אפילו אם הזמן קודם בהרבה מזמן מעת לעת. וכן הדגיש הכסף משנה שם, שכתב "ואם כן הוא חמור יותר מראייתה דאילו בראייתה תופס הזמן המועט כמו שנתבאר וכאן תולה הפקידה דוקא דומיא דבגד דהוי טמא למפרע אפילו ימים רבים עד שעת בדיקה." ובביאור החילוק הביא הכ"מ בשם הר"י קורקוס "וטעם יש בדבר דאילו רואה עתה אין טעם להחמיר עליה למפרע ביותר ממעת לעת אמנם כתם שאינה יודעת מתי יצא דם זה מגופה יש להחמיר ולומר דסמוך לפקידה יצא עכ"ל."

אבל עיין בהגהות הגאון רבי עקיבא איגר, שכנראה דברי הרמב"ם בהל' משכב ומושב סותרים את דבריו במקום אחר. הנה בהל' איסורי ביאה (פרק ט, הלכה ג) כתב הרמב"ם "וכן מדברי סופרים שכל הרואה דם בלא עת וסתה וכל הרואה כתם טמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות." וקשה שמבואר בהל' משכב ומושב שהרואה כתם טמאה

למפרע אפילו טפי מעשרים וארבע שעות עד שעת הבדיקה וכמו שנתבאר בדברי הכסף משנה הנ"ל.

ועוד העיר בס' ערוך השלחן (יו"ד ס' קפג סעיף סח) על סתירה אחרת בדברי הרמב"ם, דהנה כתב הרמב"ם שם בהל' משכב ומושב (פרק ג, הלכה ח) דכל הנשים שדיין שעתן כתמן כראייתן. וא"כ גם אשה שיש לה וסת דפסקינן שדיה שעתה, כשראתה בשעת וסתה צ"ל דכתמה כראייתה. אבל בהל' איסורי ביאה (פרק ט, הלכה ה) כתב הרמב"ם במפורש דרק על ד' נשים (מעוברת, מניקה, זקינה, ובתולה) אומרים דכתמן כראייתן ולא על אשה שיש לה וסת. וע"ש שהניח בצע"ג.

ואולי יש לתרץ שבאמת יש הבדל בענין זה לפי הרמב"ם בין אשה שיש לה וסת לאשה שאין לה וסת. וכמו שכתב הרמב"ם בהל' איסורי ביאה (ד:טז) שאשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק, אבל אשה שיש לה וסת אינה צריכה עד לפני תשמיש אלא משום צניעות ע"ש. וכמו"כ יש חילוק בין אשה שיש לה וסת לאשה שאין לה וסת בענין אם אמרינן דיה שעתה כשהיא ראתה דם, דרק באשה שיש לה וסת אמרינן דיה שעתה, ובאשה שאין לה וסת מטמאה מעת לעת, וכמו שכתב הרמב"ם בהל' איסורי ביאה (ט:ג-ד). וגם באשה שיש לה וסת פסק הרמב"ם דרק אמרינן דיה שעתה כשרואה דם בשעת וסתה, אבל שלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת וכמו שנתבאר (הל' איסורי ביאה ט:ג).

וכן עולה ממסקנת הגמ' במס' נדה דף ה. דאפילו למאן דאמר דאמרינן דיה שעתה באשה שיש לה וסת כשרואה דם בשעת וסתה, מטמאין לה מעת לעת כשרואה דם שלא בשעת וסתה, וע"ש בגמרא בענין מח' ר' דוסא וחכמים. ובברייתא שם בגמ' איתא "אשה שיש לה וסת כתמה טמא למפרע שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת." זאת אומרת שאע"פ שיש לה וסת ואם ראתה דם בעת וסתה אמרינן דיה שעתה, מ"מ כתמה טמא למפרע וכמו דמטמאין לאשה כשרואה דם שלא בשעת וסתה מעת לעת.

ועיין ברש"י ד"ה כתמה טמא למפרע שכתב "עד שעת כיבוס. אף על גב דבראייתה דיה שעתה מטמאין כתמה למפרע דהא אשכחינן בראייה טומאה למפרע שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה

למפרע. יוצא שלפי רש"י אפילו אשה שיש לה וסת שראתה כתם, כתמה טמאה עד שעת כיבוס.

אבל מלשון הרמב"ם הנ"ל נראה שחולק על רש"י. כתב הרמב"ם שכל הרואה דם בלא עת וסתה וכל הרואה כתם טמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות. ונראה דלפי הרמב"ם רק מחמירין בכתמה של אשה שיש לה וסת באותה מדרגה דמחמירין בענין ראייתה שלא בשעת וסתה דהיינו עד כ"ד שעות, וכן משמע מלשון הגמ' בדף ה. "קתני שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה מעת לעת, טעמא דאשה שיש לה וסת הוא דפליגי רבנן בין כתמה לראייתה הא שאר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן." וברש"י שם ביאר הטעם דשונה אשה שיש לה וסת משאר נשים שדיין שעתן, "אלמא דטעם דכתמה מטמא למפרע משום דאשכחן בהו ראייה טמאה למפרע דהשתא לא הוה כתמה חמור מראייתה." ונראה שהרמב"ם תופס בביאור הזה בגמ', אלא שלפי רש"י מטמאין כתמה למפרע עד שעת כיבוס ולפי הרמב"ם רק מטמאין באותה מדרגה, היינו מעת לעת, דמטמאין אותה למפרע כשרואה דם שלא בשעת וסתה.

וא"כ יש לדייק בלשון הרמב"ם שבהל' איסורי ביאה (ט:ג) איירי באשה "הרואה דם בלא עת וסתה," ר"ל באשה שיש לה וסת אלא שראתה דם בלא עת וסתה וכמו"כ יש להבין המשך דבריו "וכל הרואה כתם טמאה למפרע עד כ"ד שעות," שגם כאן מדובר באשה שיש לה וסת ולא מחמירין יותר בכתמה מראייתה שלא בשעת וסתה. וגם בהמשך דבריו שם בהלכה ד' כתב "הרואה דם בשעת וסתה אינה מטמאה למפרע אלא בשעתה בלבד," מפני שמדובר באשה שיש לה וסת. והחילוק בין הלכה ג' להלכה ד' הוא שבהלכה ג' עסקינן באשה שיש לה וסת שרואה דם שלא בשעת וסתה, משא"כ בהלכה ד' מדובר באשה שיש לה וסת שרואה דם בשעת וסתה ממש וע"כ הובא ההלכה שכתמה טמאה למפרע בהלכה ג' מכיון שטומאתה כראייתה שלא בשעת וסתה, היינו למפרע עד עשרים וארבע שעות, ומחמת סיבה זאת נכללו שתי ההלכות האלו ביחד בהלכה ג' וכמו שנתבאר.¹

¹ והעירוני ידידי הדגול הרב נתנאל וידרבלנק שליט"א שכעין ביאור זה ברמב"ם נמצא בס' חזון יחזקאל על תוספתא נדה (ג:א) ע"ש. וע"ש בס' חזון יחזקאל שהביא עוד ביאור שמחלק בין כתם בבשרה (שמטמאה רק מעת לעת) לבין כתם בחלוקה

אבל בהל' משכב ומושב ג:ז אין שום רמז שמדובר באשה שיש לה וסת. ורק בתחלת הלכה ה' שם כתב הרמב"ם בענין אשה שראתה דם "אשה שיש לה וסת" וכן בתחלת הלכה ו' בענין הרגשה בשעת וסת "כל אשה שיש לה וסת." אבל בתחלת הלכה ז', העוסק בענין ראיית כתם רק כתב "הרואה כתם טמאה למפרע" וכמו שכתב בהלכה ד' בתחילת דבריו בענין אשה שבדקה עצמה ומצאה דם ממש שאירי ב"אשה שהיתה טהורה ואין לה וסת," ורק אחר כך בהלכה ה' המשיך לכתוב בענין אשה שיש לה וסת ומצאה דם, וכן בהלכה ו' כשכתב בענין הרגשה בשעת וסת. וא"כ אפשר להסביר שאירי כמו"כ בהלכה ז' בהתחלת דבריו לענין אשה שראתה כתם (כמו שהתחיל בהלכה ד בענין אשה שמצאה דם), באשה שאין לה וסת בכלל, ורק אחר כך בהלכה ח' כשמדובר על "כל הנשים שדיין שעתן" אירי עוד פעם באשה שיש לה וסת. ובאשה שאין לה וסת אין שום ענין של כתמה כראייתה מפני שהיא עלולה לראות דם בכל יום ולפיכך טעונה בדיקה לפני כל תשמיש ותשמיש כדמבואר ברמב"ם פרק ד' מהל' איסורי ביאה הנ"ל, וע"כ כשראתה כתם היא באמת "טמאה למפרע עד עת הפקידה" כדכתב הרמב"ם שם, אפילו לימים רבים.

ואולי לפי זה יש לבאר המח' בין רבי ור"ש בן אלעזר בגמ' נדה ג: דאיתא שם "ת"ר הרואה כתם מטמאה עצמה וקדשים למפרע דברי רבי. ר"ש בן אלעזר אומר קדשים מטמאה עצמה אינה מטמאה שלא יהא כתמה חמור מראייתה. והא מצינו כתמה חמור מראייתה לענין קדשים (פירוש רש"י: דהא מודה ר"ש בן אלעזר בקדשים דמטמאתן למפרע עד שעת כיבוס) - אלא תני הכי ר"ש בן אלעזר אומר אף קדשים אינה מטמאה שלא יהא כתמה חמור מראייתה לכל דבר." ועיין בדברי תוספי הרא"ש שם (וכן איתא בתוס' ד"ה עצמה) שכתב לפי

(שמטמאה עד שעת בדיקה) אבל מלשון הרמב"ם שם בהל' איסורי ביאה (ט:ב) נראה שלא מחלק בין כתם בבשרה לבין כתם בגופה בענין זה וגם נ"ל שהיה לו לכתוב חילוק זה בהלכה ו' כשכתב הדברים שבין כתם בבשרה וכתם בחלוקה ע"ש. ועיין עוד בס' אבי עזרי על הרמב"ם (הל' איסורי ביאה ט:ג) שביאר שהרמב"ם בהל' איסורי ביאה התייחס רק לאשה שיש לה וסת שראתה כתם בשעת וסתה ממש. אבל מלשון הרמב"ם שכתב שם שמדובר ב"אשה הרואה דם בלא עת וסתה," קשה לענ"ד לפרש המשך דבריו "וכל הרואה כתם" דוקא באשה שראתה דם בעת וסתה ממש לאפקי אשה שראתה שלא בעת וסתה.

ר"ש בן אלעזר "וי"ל דלא קאמר שלא יהא כתמה חמור מראייתה כלל אלא לענין הזמן שלא נטמאת משעת כיבוס אלא מעת לעת גרידא כמו בראייה. "ונראה ע"פ הנ"ל דלפי הרמב"ם גם רבי מודה ליסוד הזה באשה שיש לה וסת (שכתמה מטמאה מעת לעת כמו ראייתה שלא בשעת וסתה), אלא שחולקין רבי ור"ש בן אלעזר דוקא בענין אשה שאין לה וסת כלל, דלפי רבי היא מטמאה למפרע עד שעת כיבוס.

ונראה דמקורו של הרמב"ם בשני הדינים האלו הוא התוספתא נדה ג:א דאיתא שם "כל אשה שיש לה וסת כתמה טמאה למפרע שאם תראה [שלא] בשעת וסתה מטמא מעת לעת" (מלת "שלא" היא ע"פ הגהות הגר"א וגם בגירסת אור הגנוז על התוספתא) והן הן דברי הרמב"ם בהל' איסורי ביאה פרק ט:ג. אבל בהמשך דברי התוספתא הובא שיטת רבי ג"כ, וז"ל התוספתא "רבי אומר החמירו בכתם יתר מן הראיה, שהכתם מטמא למפרע והראיה אינה מטמאה אלא מעת לעת" – זאת אומרת שהכתם מטמא אפילו יותר מעת לעת, היינו עד עת הפקידה, וכדברי הרמב"ם בהל' משכב ומושב הנ"ל. ונראה דלפי הרמב"ם פסקינן כשני הדינים בתוספתא, שבאשה שיש לה וסת הכתם רק מטמאה עד מעת לעת וכדברי התוספתא שמדובר ברישא ב"אשה שיש לה וסת", ובאשה שאין לה וסת פסקינן כרבי שטמאה עד עת פקידה, וכדביארנו.

אבל לפי זה קצת קשה שהרמב"ם בהל' איסורי ביאה פרק ט' (ששם מדובר לפי דברינו באשה שיש לה וסת) גם כן מביא הדין בסעיף י"ב ע"פ הגמ' במס' נדה נב: שאשה שמצאה על בגדה שלשה כתמים או כתם אחד גדול שיש בו שיעור שלשה כתמים הרי זו ספק זבה שמא כתם נטף ממנה בכל יום ע"כ. ואם רק חוששין מעת לעת קשה למה היא ספק זבה, והרי א"א להיות זבה פחות מג' ימים. וא"א לתרץ שבהלכה זאת איירי רק באשה שאין לה וסת, שמ"מ היה לו לפרש כן מאחר שבהלכה ג' כתב הרמב"ם במפורש שמדובר באשה שיש לה וסת. אבל נראה לתרץ שבמקרה שיש ג' כתמים או כתם בשיעור ג' כתמים נשתנה הדין מפני שיש רגלים לדבר שהאשה ראתה לא רק יום אחד אלא ג' ימים. וגם אפשר לתרץ שרק מטמאין לה מכאן ולהבא בטומאת זיבה אבל לא למפרע, ועיקר ההלכה כאן היא שצריכה למנות ז' נקיים מספק אחר מציאת הכתם. וכן מצאתי בס' צנפת פענח על

הרמב"ם (הל' איסורי ביאה ט:יב) שכך תירץ וז"ל "ואף דרבינו פסק לעיל דגבי כתם ג"כ רק מעל"ע חיישינן למפרע זה רק לטמא למפרע אבל לענין מכאן ולהבא אמרינן שפיר דהוה למפרע" עכ"ל.

וע"פ החילוק שביארנו בין אשה שיש לה וסת שרואה כתם שטמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות ואשה שאין לה וסת שרואה כתם שטמאה למפרע עד עת פקידה, אולי יש ליישב גם קושית הערוך השלחן הנ"ל. דבהל' משכב ומושב לא הוציא הרמב"ם את אשה שיש לה וסת מן הכלל של "כל הנשים שדיין שעתן כתמן כראייתן" מפני שבמדה מסוימת היא שייכת לכלל הזה. דהנה שם מדובר בהלכה ז' על אשה שאין לה וסת כלל שאין לה שום שייכות לכלל של כתמה כראייתה מפני שהיא טמאה עד שעת פקידה כשהיא רואה כתם אפילו אם שיעור זמן זה "ימים רבים" כמו שכתב הכסף משנה, משא"כ כשהיא רואה דם שאינה טמאה יותר מעשרים וארבע שעות. ויש הבדל בנקודה זאת בין אשה שאין לה וסת לאשה שיש לה וסת שמ"מ אשה שיש לה וסת כתמה כראייתה שלא בשעת וסת וכמו שמבואר בברייתא בגמ' נדה ד: הנ"ל וכלשון רש"י הנ"ל (דף ה.). "דהשתא לא הוה כתמה חמור מראייתה" וכמו שביאר התוס' רא"ש הנ"ל (דף נג:) בכוננת ר"ש בן אלעזר.

אבל בהל' איסורי ביאה פרק ט' דאיירי הרמב"ם רק באשה שיש לה וסת כמו שנתבאר שפיר יש לחלק בינה לבין ד' הנשים האחרות שדיין שעתן, שאע"פ שכתמה דומה לראייתה שלא בשעת וסתה שרק טמאה למפרע עד כ"ד שעות, מ"מ לא היא דומה ממש לד' נשים האחרות שהן אינן טמאות למפרע בכלל כשרואין כתם וכמו שכתב הרמב"ם שם בהלכה ה'. ולכן מבואר למה לא כלל הרמב"ם שם אשה שיש לה וסת בכלל הנשים האחרות שכתמן כראייתן, ודו"ק.